

הַלְבוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה פֶּרֶק ג

א. בְּשִׁלוּשָׁה כְּתָרִים נִכְתְּרוּ יִשְׂרָאֵל כְּתַר תּוֹרָה, וְכַתֵּר כְּהֻנָּה, וְכַתֵּר מַלְכוּת: כְּתַר כְּהֻנָּה זָכָה בּוֹ אֶהְרֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וַהֲיִתָּה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו, בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם" (במדבר כה, יג). כְּתַר מַלְכוּת זָכָה בּוֹ דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר "זָרְעוֹ, לְעוֹלָם יִהְיֶה; וְכִסְאוֹ כְּשֹׁמֵשׁ, נִגְדִי" (תהילים פט, לו). כְּתַר תּוֹרָה הָרִי הוּא מִנַּח וְעוֹמֵד וּמוֹכֵן לְכָל, שֶׁנֶּאֱמַר "מוֹרְשָׁה, קִהְלַת יַעֲקֹב" (דברים לג, ד): כָּל מִי שִׁירְצָהּ, יָבוֹא וַיִּטֹּל.

ב. שָׁמָּה תֵּאמַר שְׂאוֹתֶן הַכְּתָרִים גְּדוּלִים מִכְּתַר תּוֹרָה, הָרִי הוּא אוֹמֵר "בִּי, מַלְכִּים יִמְלְכוּ; וְרֹזְנִים, יַחֲקִקוּ צֶדֶק. בִּי, שָׂרִים יִשְׁרוּ" (משלי ח, טו-טז). הֵא לְמִדָּת, שֶׁכְּתַר הַתּוֹרָה גְּדוּל מִכְּתַר כְּהֻנָּה וְכַתֵּר מַלְכוּת. אָמְרוּ חֲכָמִים, מִמְּזֹר תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם לְכוֹהֵן גְּדוּל עִם הָאָרֶץ: שֶׁנֶּאֱמַר "יִקְרָה הִיא, מִפְּנִינִים" (משלי ג, טו) יִקְרָה הִיא מִכּוֹהֵן גְּדוּל, שֶׁנִּכְנַס לְפָנָיו לְפָנִים.

ג. אֵין לָךְ מִצְוָה בְּכָל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד תַּלְמוּד תּוֹרָה, אֲלֵא תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן שֶׁהַתַּלְמוּד מְבִיא לְיָדֵי מַעֲשֶׂה. לְפִיכָךְ הַתַּלְמוּד קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה, בְּכָל מָקוֹם: הִיא לְפָנָיו עֲשִׂית מִצְוָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה אִם אִפְשָׁר לְמִצְוָה לְהַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים, לֹא יִפְסִיק תַּלְמוּדוֹ; וְאִם לֹא, יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה וַיַּחְזֹר לְתוֹרָתוֹ.

ד. תַּחֲלַת דִּינוֹ שֶׁלְאָדָם, אֵינוֹ נִדוֹן אֲלֵא עַל הַתַּלְמוּד, וְאַחֵר כֶּךָ, עַל שְׂאֵר מַעֲשָׂיו; לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים, לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה, אִפְּלוּ שְׁלֹא לְשִׁמָּה שְׁמַתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה, בָּא לְשִׁמָּה.

ה. מִי שֶׁנִּשְׁאָא לְבוֹ לְקִיָּם מִצְוָה זֹו כְּרָאוּי לָהּ, וְלִהְיוֹת מְכַתֵּר בְּכַתְרָה שְׁלַתּוֹרָה לֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְדַבָּרִים אֲחֵרִים, וְלֹא יִשִּׁים עַל לְבוֹ שִׁיקְנָה תּוֹרָה עִם הָעֶשֶׂר וְהַכְּבוֹד כְּאַחֵד. כֶּךָ הוּא דִּרְכָּה שְׁלַתּוֹרָה: פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל, וְעַל הָאָרֶץ תִּישֶׁן, וְחַיִּי צֶעֶר תַּחֲיָה, וּבַתּוֹרָה אֶתָּה עֹמֵל. וְלֹא עֲלִיךָ כָּל הַמְּלָאכָה לִגְמֹר, וְלֹא אֶתָּה בֶּן חוֹרִין לְבָטֵל; אֲבָל אִם הִרְבִּיתָ תּוֹרָה, הִרְבִּיתָ שָׂכָר, וְהִשְׁכָּר, לְפִי הַצֶּעֶר.

ו. שָׁמָּה תֵּאמַר עַד שְׁאֵקְבֹץ מָמוֹן וְאַחֲזֹר וְאַקְרָא, עַד שְׁאֵקְנָה מָה שְׂאֲנִי צָרִיךְ וְאַפְנָה מַעֲסָקִי וְאַחֲזֹר וְאַקְרָא אִם תַּעֲלֶה מַחֲשָׁבָה זֹו עַל לְבָבְךָ, אֵין אֶתָּה זֹוֹכָה לְכַתְרָה שְׁלַתּוֹרָה לְעוֹלָם; אֲלֵא עֲשֶׂה תוֹרָתְךָ קִבְעָה, וּמִלֵּאכְתֶּךָ עֲרֵאִי, וְאֵל תֵּאמַר לְכַשְׁאֲפָנָה אֶשְׁנָה, שָׁמָּה לֹא תִפְנָה.

ז. כְּתוּב בַּתּוֹרָה "לֹא בְּשָׂמִים, הִיא . . . וְלֹא-מַעֲבֵר לִיָּם, הִיא" (דברים ל, יב-יג): "לֹא בְּשָׂמִים, הִיא", לֹא בְּגִסֵּי הָרוּחַ הִיא מִצְוִיָּה; "וְלֹא-מַעֲבֵר לִיָּם, הִיא", לֹא בְּמַהֲלָכֵי מַעֲבֵר לִיָּם הִיא. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים, לֹא כָּל הַמְּרַבֶּה סְחוּרָה מַחֲפִים; וְצוּוּ וְאַמְרוּ, הִיוּ מַעֲטָ עֶסֶק, וְעֶסֶק בַּתּוֹרָה.

ח. דְּבָרֵי תּוֹרָה נִמְשְׁלוּ בַּמִּים, שֶׁנֶּאֱמַר "הִיוּ כָּל-צִמָּא לָכוּ לַמִּים" (ישעיהו נה, א) לֹאמֹר לָךְ: מַה הַמִּים אֵין מִתְּפַנְסִין בְּמָקוֹם מְדֻרָּן, אֲלֵא נִזְחָלִין מַעֲלִיו וּמִתְקַבְּצִין בְּמָקוֹם אֲשֶׁבֶרֶן כֶּךָ דְּבָרֵי תּוֹרָה, אֵינָן נִמְצְאִין בְּגִסֵּי הָרוּחַ וְלֹא בְּלֵב כָּל גְּבוּהָ לֵב; אֲלֵא בְּדַכָּא וּשְׁפַל רוּחַ שְׁמַתָּאֵבָק בַּעֲפֹר רִגְלֵי הַחֲכָמִים, וּמִסִּיר הַתַּאֲוֹת וְתַעֲנוּגֵי

הַזְמֵן מִלְּבוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּכָל יוֹם מֵעַט כְּדֵי חַיּוֹ, אִם לֹא הָיָה לוֹ מָה יֹאכַל, וְשָׁאֵר יוֹמוֹ וְלֵילוֹ, עוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

ז. כָּל הַמְּשִׁים עַל לְבוֹ שִׁיעֶסֶק בַּתּוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה, וַיִּתְּפָרְנֶס מִן הַצְדָּקָה הָרִי זֶה חָלַל אֶת הַשֵּׁם, וּבָזָה אֶת הַתּוֹרָה, וְכָבֵה מְאוֹר הַדֶּת, וְגֵרֶם רָעָה לְעַצְמוֹ, וְנָטַל חַיּוֹ מִן הָעוֹלָם הַבֶּא: לְפִי שְׂאִסוֹר לְהַנּוֹת בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, בַּעוֹלָם הַזֶּה.

י. אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל הַנִּהְנֶה מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, נָטַל חַיּוֹ מִן הָעוֹלָם. וְעוֹד צִוּוּ וְאָמְרוּ, לֹא תַעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם, וְלֹא קָרַדֶם לַחֲפֹר בָּהֶם. וְעוֹד צִוּוּ וְאָמְרוּ, אֲהַב אֶת הַמְּלָאכָה, וּשְׁנֵא אֶת הָרַבָּנוֹת. וְכָל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּה מְלָאכָה, סוּפָה בִטְלָה; וְסוּף אָדָם זֶה, שִׁיחָא מְלַסְטֵס אֶת הַבְּרִיּוֹת.

יא. מַעֲלָה גְדוֹלָה הִיא לְמִי שֶׁהוּא מִתְּפָרֵס מִמַּעֲשֵׂה יָדָיו, וּמִדַּת חֲסִידִים הָרָאשׁוֹנִים הִיא; וּבָזָה זֹכָה לְכָל כְּבוֹד וְטוֹבָה שֶׁבַּעוֹלָם הַזֶּה, וְלַעוֹלָם הַבֶּא: שְׁנֵאֲמַר "יִגְיַע כַּפֵּיךְ, כִּי תֹאכַל; אֲשֶׁרֶיךָ, וְטוֹב לָךְ" (תהילים קכח, ב) "אֲשֶׁרֶיךָ" בַּעוֹלָם הַזֶּה, "וְטוֹב לָךְ" לַעוֹלָם הַבֶּא שֶׁכָּלוּ טוֹב.

יב. אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיֵּמִין בְּמִי שֶׁמֶרְפָּה עַצְמוֹ עָלֵיהֶן, וְלֹא בְּאֵלוֹ שְׁלוֹמֵדִין מִתּוֹךְ עֲדוֹן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה אֲלֵא בְּמִי שֶׁמִּמִּית עַצְמוֹ עָלֵיהֶן, וּמַצְעֵר גּוֹפּוֹ תָמִיד, וְלֹא יִתֵּן שְׁנֵת לְעֵינָיו, לְעַפְעַפְיוֹ תְּנוּמָה.

יג. אָמְרוּ חֲכָמִים דֶּרֶךְ רַמְזוֹ, "זֹאת, הַתּוֹרָה, אָדָם, כִּי-יָמוּת בְּאֵהֶל" (במדבר יט, יד) אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיֵּמַת, אֲלֵא בְּמִי שֶׁמִּמִּית עַצְמוֹ בְּאֵהֶל הַחֲכָמָה. וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֲכָמָתוֹ, "הַתְּרַפִּית, בְּיוֹם צָרָה צָר כַּחֲכָה" (משלי כד, י); וְעוֹד אָמַר, "אֵף חֲכָמָתִי, עֲמָדָה לִי" (קוהלת ב, ט) חֲכָמָה שֶׁלְּמִדַּתִּי בְּאֵף, עֲמָדָה לִי.

יד. אָמְרוּ חֲכָמִים, בְּרִית כְּרוּתָה שֶׁכָּל הַיָּגַע בְּתַלְמוּדוֹ בְּבֵית הַכְּנָסֶת, לֹא בְּמַהֲרָה הוּא מִשְׁכָּח; וְכָל הַיָּגַע בְּתַלְמוּדוֹ בְּצִנְעָה מִחֲכִים, שְׁנֵאֲמַר "וְאֵת-צְנוּעִים חֲכָמָה" (משלי יא, ב). וְכָל הַמְּשַׁמֵּיעַ קוֹלוֹ בְּשַׁעַת תַּלְמוּדוֹ, תַּלְמוּדוֹ מִתְקִים בְּיָדוֹ; אֲבָל הַקּוֹרָא בְּלַחֲשׁ, בְּמַהֲרָה הוּא שׁוֹכַח.

טו. אֵף עַל פִּי שֶׁמַּצּוּה לְלַמֵּד בְּיוֹם וּבְלֵילָה, אֵין אָדָם לְמַד רַב חֲכָמָתוֹ אֲלֵא בְּלֵילָה; לְפִיכֵן מִי שֶׁרָצָה לְזַכּוֹת בְּכַתֵּר הַתּוֹרָה, יִזְהַר בְּכָל לֵילוֹתָיו, וְלֹא יֵאבֵד אֶפְלוֹ אַחַת מֵהֶן בְּשִׁנְיָה וְאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וְשִׁיחָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אֲלֵא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְדִבְרֵי חֲכָמָה. אָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין גְּרָנָה שֶׁלְּתּוֹרָה אֲלֵא לֵילָה, שְׁנֵאֲמַר "קוּמִי רִנִּי בְּלֵילָה" (איכה ב, יט). וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּלֵילָה, חוּט שֶׁלְּחֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו בְּיוֹם, שְׁנֵאֲמַר "יוֹמָם, יֵצֵה ה' חֶסֶדּוֹ, וּבְלֵילָה, שִׁירָה עִמִּי תִפְלָה, לֹאֵל חַיִּי" (תהילים מב, ט). וְכָל בֵּית שֶׁאֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה נִשְׁמָעִין בּוֹ בְּלֵילָה, אֵשׁ אוֹכֵלָתוֹ.

טז. "כִּי דָבַר-ה' בָּזָה" (במדבר טו, לא) זֶה שֶׁלֹּא הִשְׁגִּיחַ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, כָּל עֵיקָר. וְכֵן כָּל שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, וְאֵינוֹ עוֹסֵק, אוֹ שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה, וּפָרַשׁ לְהַבְלִי עוֹלָם וְהִנִּיחַ תַּלְמוּדוֹ וְזִנְחוֹ הָרִי זֶה בְּכָלֵל בּוֹזָה דָּבַר ה'.

יז. אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל הַמְּבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מִעֶשֶׂר, סוּפוֹ לְבַטְלָה מִעֲנִי; וְכָל הַמְּקִים אֶת הַתּוֹרָה מִעֲנִי, סוּפוֹ לְקִיָּמָה מִעֶשֶׂר. וְעַנְיָן זֶה מִפְּרָשׁ הוּא בַּתּוֹרָה: הָרִי הוּא אוֹמֵר "תַּחַת, אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ

אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּשִׂמְחָה, וּבְטוֹב לֵב לַבָּב מְרֹב, כָּל. וְעַבַּדְתָּ אֶת-
אִיְיָךְ" (דברים כח, מז-מח); וְאָמַר "לְמַעַן עֲנֶתְךָ, וּלְמַעַן נִסְתָּךְ
לְהִיטָבְךָ, בְּאַחֲרִיתֶךָ" (דברים ח, טז).